

WATERMANAGEMENT WERELDWIJD VERBETEREN

Barber Dordregter

Eind 2006 werd het NWB Fonds opgezet, een initiatief van de Nederlandse Waterschaps Bank. Het Fonds wil bijdragen aan een verbeterd (decentraal) bestuur van watersystemen in de wereld, betere bescherming tegen overstromingen en een verbeterd beheer van afvalwater. Om dit doel te bereiken verstrekt het NWB Fonds financiële bijdragen aan Nederlandse waterschappen en hun vereniging Unie van Waterschappen. Daarmee worden samenwerkingsverbanden tussen de waterschappen en publieke instellingen in het buitenland ondersteund. Ook worden onderzoek, ondersteunende publicaties en activiteiten ten behoeve van kennisoverdracht en -uitwisseling gefinancierd, tot nu toe in totaal 22 projecten.

Neem voor meer informatie over het NWB Fonds contact op met Barber Dordregter, coördinator van het fonds.
Telefoon: 070 3519769
E-mail: bdordregter@uvw.nl (of info@nwbfonds.nl).

P⁺
WATER
SPECIAL

Bijlage | september + oktober 2009

Zuid-Afrika
Water verdelen

Gerard Doornbos
Luiken open

Roemenië
Te nat of te droog

Waterdelta's
Indonesië en Egypte

Stroomgebieden
**Nicaragua, Slowakije en
Mozambique**

Nederland exporteert
Waterkennis

De waterschappen trekken de wereld in

P+ WORDT GESCHREVEN EN GEMAAKT DOOR EEN ONAFHANKELIJKE REDACTIE.

HOOFDREDACTEUR:
Jan Bom

EINDREDACTEUR:
Astrid van Unen

ORGANISATIE EN REDACTIE:
Bureau Milieu & Ontwikkeling:
Hans van de Veen
Han van de Wiel

ART DIRECTION:
B5, Bolsward:
Boudewijn Boer
Studio 10, Amsterdam:
Tineke Kooistra

FOTOGRAFIE:
Bas Jongerius
Daniel Mihailescu
Han van de Wiel
Mohamad Iqbal
En anderen

Cover Bas Jongerius

UITGEVER:
Bob Wennekendonk

UITGAVE:
Atticus b.v.

VERSPREIDE OPLAGE:
25.000 exemplaren

Druk:
Senefelder Misset Doetinchem

REDACTIEADRES:
Rietsnijderlaan 3
1394 LC Nederhorst den Berg
T 00 31 (0) 294 255719
M 06 27 153 000
E info@peopleplanetprofit.be
www.peopleplanetprofit.nl
www.peopleplanetprofit.be
www.peopleplanetprofit.info
www.p-plus.nl

DOOR BERT KOENDERS
MINISTER VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Waardevolle kennis en ervaring

Op dit moment wonen zo'n 700 miljoen mensen in gebieden met een ernstig tekort aan water. De schatting van de Verenigde Naties is zelfs dat, als we niets doen, dit aantal in 2025 zal zijn gestegen tot drie miljard. Dat kan en mag niet gebeuren. Onderdeel van de afspraken die de wereldleiders bij de eeuwwisseling maakten, toen de millenniumdoelstellingen werden vastgesteld, is dat alle landen verantwoorde plannen voor duurzaam waterbeheer zullen opstellen en uitvoeren. Op dit moment heeft bijna de helft van de landen nog niet zo'n nationaal water plan. Nederland ondersteunt tien ontwikkelingslanden bij het opstellen en het uitvoeren van deze plannen.

“Nederland heeft de ambitie om op watergebied internationaal een hoofdrol te spelen. Onze expertise kunnen we benutten door ontwikkelingslanden te helpen bij integraal waterbeheer”

Halvering van het percentage mensen zonder toegang tot veilig drinkwater en goede sanitaire voorzieningen is ook een van de millenniumdoelen. Volgens opgave van de VN ligt de wereld op koers om de drinkwaterdoelstelling te halen: op basis van de huidige trend zal in 2015 meer dan 90 procent van de wereldbevolking toegang hebben tot een bron van veilig drinkwater. Dit is goed nieuws en zeker iets om met elkaar trots op te zijn. Ware het niet dat sub-Sahara Afrika hierbij sterk achter blijft.

Als de huidige trend zich doorzet zullen we de millenniumdoelstelling voor sanitatie gaan missen met circa 700 miljoen mensen. Om de doelstelling op dit gebied te halen zullen ieder jaar tenminste 173 miljoen mensen extra over sanitaire voorzieningen moeten gaan beschikken, een enorme uitdaging. Waarbij aangekend dat de impact van de huidige financiële/ economische crisis op deze cijfers nog onbekend is.

Schoon water is voor ons iets waar we nauwelijks over na hoeven te denken: wij zwemmen er letterlijk in. Maar voor vele miljoenen mensen is dit ver buiten hun bereik.

De urgentie om ons in te zetten voor het behalen van de millen-

niumdoelstellingen blijft groot. Ruim twee jaar geleden, op Wereldwaterdag, mocht ik de aftrap geven voor de eerste drie internationale waterprojecten van de Unie van Waterschappen. Vlak daarna behoorde de Unie tot de ondertekenaars van het Akkoord van Schokland. Daarmee gaf zij aan een concrete bijdrage te willen leveren aan de millenniumdoelen.

Ik ondersteun van harte de verschillende initiatieven die de Nederlandse waterschappen sindsdien hebben ondernomen. Daarmee geven zij uiting aan hun betrokkenheid met waterbeheer, drinkwater en sanitatie en een betere leefomgeving, ook in het buitenland. Het is fantastisch dat daardoor steeds meer middelen en mensen beschikbaar komen voor internationale ontwikkeling.

Nederland heeft veel kennis en ervaring op het terrein van water. We hebben de ambitie om internationaal een hoofdrol op dit gebied te spelen. Onze expertise kunnen we benutten door ontwikkelingslanden te helpen bij integraal waterbeheer: het omgaan met wateroverlast, watertekort en -vervuiling, en tegelijkertijd rekening houden met het gebruik van water door huishoudens, landbouw, industrie en natuur. Stuk voor stuk terreinen waar de Nederlandse waterschappen een grote deskundigheid in hebben opgebouwd. Dat geldt zeker ook voor adaptatie aan klimaatverandering – een prioriteit in het Nederlands ontwikkelingsbeleid – waarbij watermanagement en -beheer een belangrijke rol spelen.

Ontwikkelingssamenwerking beweegt zich van de traditionele, projectmatige aanpak naar het ondersteunen van complete sectoren in ontwikkelingslanden, zoals bijvoorbeeld onderwijs of gezondheidszorg. Ook waterbeheer is zo'n sector. Bij die aanpak is naast samenwerking met de centrale overheid ook samenwerking met lagere overheden, private sectoren en maatschappelijke organisaties van belang. Publiek-publieke samenwerking tussen de Nederlandse waterschappen en hun vakbroeders in ontwikkelingslanden past daar goed in. Ik kijk uit naar verdere inzet van de Nederlandse waterschappen op dit gebied.

www.minbuza.nl

750 Jaar oud

Nederlandse waterschappen kunnen bogen op eeuwenoude ervaring in het beheersen van water. Kennis die internationaal steeds waardevoller wordt. Hoe groot kan onze bijdrage zijn? Dijkgraaf Gerard Doornbos toont realisme.

10

Het laatste water

Hoe gaat Zuid-Afrika het water verdelen? De groeiende steden hebben steeds meer nodig, maar kleine zwarte boeren zien hun land verdorren. Rijke blanke boeren hebben voldoende geld om spaarbekkens aan te leggen.

4

Delta's en rivieren

Wij zijn in Nederland niet de enige die aan het einde van grote rivieren wonen. Samenwerking met minder draagkrachtige deltalanden is een verantwoordelijkheid, maar biedt ook economische kansen. Aldus het Ontwerp Nationaal Waterplan.

12

Te nat of te droog

In Roemenië hebben ze de ene keer last van teveel water, en dan weer is er te weinig. Voor de Nederlandse partners is het verleidelijk direct de handen uit de mouwen te steken, maar een integrale aanpak is beter.

14

Managen van rivieren

Ook rivieren moet je managen. Stroomgebiedbeheer is geboden. Nederlandse waterschappen assisteren lokale partners bij een aanpak van rivier-problemen in Mozambique, Nicaragua en Slowakije.

18

Het laatste water

Over hoogstens vijftien jaar overtreft in Zuid-Afrika de vraag naar water het aanbod. Maar ook nu is de situatie op tal van plekken al nijpend. Niet alleen de watervoorraad vermindert, ook de kwaliteit neemt af. Hoog tijd voor een geïntegreerde aanpak, die bovendien tot een eerlijker verdeling van het beschikbare water moet leiden. Een politiek gevoelig proces, waarbij aan de Nederlandse waterschappen om steun is gevraagd. Kwestie van op eieren lopen.

Eerlijker verdelen

P. WATERSPECIAL SEPTEMBER - OKTOBER 2009 6

P. WATERSPECIAL SEPTEMBER - OKTOBER 2009 7

Grootwaterverbruiker Cornie Swart: "Ik probeer blanke boeren te overtuigen met hun tijd mee te gaan, ook al willen ze met niemand iets te maken hebben."

Cornelius, voorzitter van de Inkomati River Irrigation Board: "Te weinig water voor mijn suikerriet."

Eind juni. Stormen gieren om Kaap de Goede Hoop. De regen valt met bakken uit de lucht. Regionale spaarbekkens zijn tot de rand gevuld, er moet geloosd worden om de druk op de stuwdammen te verminderen. Als je ergens geen waterproblemen zou verwachten is het wel hier in de Western Cape Province. Maar dat is een vergissing, zegt Trevor Abrahams, een kleine fruitboer in Warm Bokkeveld. "Nu valt er genoeg, maar over het hele jaar gezien is zuinigheid troef. Steeds meer mensen doen een beroep op het water dat hier valt en van de bergen komt. Heel Kaapstad is ervan afhankelijk, en die stad blijft groeien." Abrahams is wat ze hier noemen een *emerging farmer*. Negen jaar geleden kreeg hij een stuk land toegewezen in het kader van het landhervormingsprogramma. Van het boerenbedrijf had hij weinig benul, tot dan toe was hij leraar geweest. Met vallen en

opstaan en hard werken leerde hij het vak. Het afgelopen jaar maakte hij voor het eerst winst. Daarmee is Abrahams een uitzondering, want veel beginnende boeren haken na een aantal jaren ploeteren gedesillusioneerde af.

Op zijn veertig hectare grote bedrijf verbouwt Abrahams perziken en nectarines. Over het hele terrein lopen geulen die het overtollige regenwater afvoeren naar een spaarbekken. Een leidingsysteem zorgt voor irrigatie in de droge tijd. Abrahams vertegenwoordigt als bestuurslid in de Catchment Management Agency (CMA) in zijn regio Breede-Overberg de waterbelangen van de kleine zwarte boeren. De CMA's zijn de Zuid-Afrikaanse tegenhangers van onze waterschappen. Toegang tot water is in Zuid-Afrika een belangrijk politiek issue.

Abrahams: "Ik ben met de regering van mening dat iedereen moet kunnen profiteren van ons water, van de rijkste boer tot de armste illegale bewoner van een *squatter camp*."

Dat klinkt logisch. Maar in Zuid-Afrika gebruiken de blanke herenboeren, die ten tijde van de afschaffing van de apartheid 90 procent van de bruikbare landbouwgrond in bezit hadden, van oudsher veruit het meeste water. Omdat het met de herverdeling van landbouwgrond nog altijd niet erg wil vlotten, is die situatie niet wezenlijk veranderd. Maar terwijl de beschikbare hoeveelheid water mede door de klimaatverandering eerder af- dan toeneemt, groeit de vraag. Met name van de zijde van de miljoenen consumenten in de townships, die het langzaam maar beter krijgen en dus ook meer water gaan gebruiken. Het bedrijfsleven eist eveneens meer water, zoals de stormachtig groeiende toeris-

mesector. Abrahams: "Het is een keiharde belangenstrijd, met als inzet herverdeling van de macht. Maar we gaan in de goede richting. Veel van de grootverbruikers van weleer beseffen dat zij efficiënter moeten omgaan met water. En delen met degenen met wie vroeger geen rekening werd gehouden."

Cornie Swart is zo'n grootverbruiker. Ook hij is bestuurder in de CMA Breede-Overberg, waar hij de belangen van zo'n 2500 blanke boeren verdedigt. De aimabele Swart, elfde generatie afstamming van ene Jan Swart die in 1695 vanuit Hoorn naar Zuid-Afrika vertrok, kweekt op 175 hectare bij de Buffeljachtsrivier in Swellendam sharonfruit voor de export. Hij is een groot voorstander van gedecentraliseerd waterbeheer. "Als boeren moeten wij ons wapenen tegen grillen van de centrale overheid. Die mogelijkheid biedt de Waterwet. Nog niet iedereen begrijpt dat. >

‘Wij zijn allen Inkomati!’

Op een frisse maandagochtend in juni staan zes zwarte Afrikanen op een dijkje in de uiterwaarden van de rivier de Vecht bij Zwolle. Op de vraag wie van hen de vertegenwoordigers zijn van Inkomati (daarmee doelend op het gelijknamige Zuid-Afrikaanse waterschap), klinkt het: ‘Wij zijn allen Inkomati.’ De delegatie bestaat immers uit Mozambikanen, Swazi’s en Zuid-Afrikanen die leven en werken in het stroomgebied van de rivier Inkomati. “Dat vind ik nou mooi”, reageert Keimpe Sinnema vergenoegd. De manager internationale zaken van het waterschap Groot Salland constateert dat, ook na een eerder gezamenlijk bezoek aan Mozambique, het ‘wij-gevoel’ is gegroeid. “Dat is de basis voor toekomstige samenwerking rondom het beheer van de Inkomati.” Doel van het bezoek aan Nederland is de uitwisseling van kennis en ervaringen op het gebied van grensoverschrijdend rivierbeheer. Daarom bezoeken de afgevaardigden uit het Inkomati-gebied het stroomgebied van de rivier de Vecht in Nederland en Duitsland, en wisselen van gedachten met de lokale waterbeheerders. Naast kennisoverdracht is er nog een doelstelling. Sinnema: “Mensen even uit hun vertrouwde omgeving weghalen is belangrijk. Dat geldt voor de Afrikanen, maar net zo goed voor ons. Weg achter je bureau, de dagelijkse routine loslaten. Elkaar ontdekken, dat is zo inspirerend!”

Er zijn ook boeren in de West-Kaap die met niemand iets te maken willen hebben. Vooral in gebieden met waterschaarste voelen zij zich bedreigd door andere groepen die hun deel opeisen. Die probeer ik te overtuigen dat je in het nieuwe Zuid-Afrika beter mee kunt doen en het management in jouw richting beïnvloeden, dan je afzijdig houden.”

De National Water Act die de Zuid-Afrikaanse regering in 1998 uitvaardigde, werd al snel geprezen als een van de meest progressieve in z’n soort wereldwijd. Uitgangspunten zijn milieu en rechtvaardigheid: het beschikbare water verdient bescherming én moet eerlijker worden verdeeld. Daarnaast is decentralisatie een sleutelterm. Alle belanghebbenden moeten kunnen meepraten over het waterbeheer in hun eigen omgeving. Daartoe zouden in het land negentien Catchment Management Agency’s worden opgezet, die het waterbeheer moesten overnemen van het ministerie. Tien jaar verder zijn er nu twee CMA’s operationeel. Beide begonnen een samenwerking met een Nederlands waterschap, vanwege de daar aanwezige kennis en ervaring. Het verst in ontwikkeling is de CMA Inkomati in het noorden, bij het befaamde Krugerpark en grenzend aan Mozambique. Waterschap Groot Salland is nauw bij deze CMA betrokken. Wetterskip Fryslân adviseert de CMA Breede-Overberg, die het gebied oostelijk van Kaapstad beheert. De Unie van Waterschappen ten slotte ging een samenwerkingsverband aan met het Zuid-Afrikaanse ministerie van Water en Milieu. De samenwerking wordt dit en volgend jaar gefinancierd vanuit het LOGO South programma van de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), met een aanvulling vanuit het NWB Fonds.

Op de vraag waarom de creatie van de CMA’s zo veel tijd in beslag neemt, wijst Phakamani Buthelezi, directeur van de Breede-Overberg, op de vele tegengestelde belangen. “Wij creëren een geheel nieuwe bestuurslaag. Dat kost tijd. Het ministerie moet taken overdragen, dat gaat niet zonder slag of stoot. De samen-

“Veel van de grootverbruikers van weleer beseffen dat zij efficiënter moeten omgaan met water. En delen met degenen met wie vroeger geen rekening werd gehouden”

werking met de gemeentes is nieuw. Zij moeten beseffen dat wij er zijn voor de lokale watergebruikers, en ons niet zien als een onderdeel van de grote machtige staat. En we moeten de participatie van de watergebruikers organiseren. De bestaande irrigation boards van de grote boeren moeten samen met de kleine gebruikers opgaan in water users associations. Dit alles kost veel tijd, maar op 1 januari zijn we officieel van start gegaan.”

Insiders weten ook dat er binnen de Zuid-Afrikaanse regering nog onenigheid is over de gewenste aanpak. Zo zijn er plannen voor schaalvergroting: negen CMA’s in het hele land in plaats van de geplande negentien. Het wachten is op de beleidsvoorname van de nieuwe minister voor Water in de regering-Zuma, die recent aantrad.

Over het nut van de samenwerking met Wetterskip Fryslân is Buthelezi duidelijk: “De principes van watermanagement zijn overal hetzelfde. Of je nu te veel water hebt zoals jullie, of te weinig zoals wij. Ik vond het fantastisch om te zien hoe het watermanagement in Friesland is georganiseerd. Die eeuwenoude ervaring is voor ons belangrijk. En natuurlijk de ondersteuning die onze jonge, onervaren staf krijgt.”

Toch is er volgens de Zuid-Afrikaan geen sprake van een eenzijdige relatie. “In Friesland leren ze ook van ons. Bijvoorbeeld hoe bij het opstellen van de nieuwe waterwet gebruik maken van onze ervaringen. Zoals de mix van milieu en menselijk gebruik. We profiteren dus van elkaar.”

Kritische vragen

“Waarom wij verlenging hebben aangevraagd van onze samenwerking met Breede-Overberg? Omdat die samenwerking voor ons heel interessant is.” Een gezonde dosis eigenbelang is de basis van een goede relatie, zegt Ben ten Brummelaar, coördinator internationale zaken bij Wetterskip Fryslân. “Publieke participatie en vertegenwoordiging van belangengroeperingen: daar zijn wij ook mee bezig en dus is uitwisseling van ervaringen zinvol. En reflectie: de Zuid-Afrikanen zijn goed in het stellen van heel kritische vragen bij onze aanpak.” Projectleider Antoon Kuypers wijst op de veranderende samenwerking. “In de eerste fase ging het vooral om *capacity building*, training van bestuur en staf. Dat doen we nog steeds, maar op verzoek van de Zuid-Afrikanen ondersteunen we nu ook uitvoerende zaken, zoals sanitatie en drinkwater in de gemeentes en educatieprojecten op scholen. De relatie tussen de Catchment Management Agency’s (CMA’s) en de gemeentes is nog lang niet bepaald. Hun positie wordt zeker sterker als zij ook voor de gemeente nuttige zaken tot stand weten te brengen. Enkele snelle successen kunnen geen kwaad.”

“Ik vond het fantastisch om te zien hoe het watermanagement in Friesland is georganiseerd. Die eeuwenoude ervaring is voor ons belangrijk”

Sinds dit jaar is verbreding van de relaties tussen de betrokken waterschappen in beide landen een belangrijk thema. Bijvoorbeeld via gemeentelijke samenwerking, zoals tussen Sneek en een van de gemeentes in de West-Kaap. Zwolle en Dalfsen knopen banden aan met hun *counterparts* in de CMA Inkomati. Voor de armste wijken van de gemeente Nkomazi, waar fatsoenlijke toiletten ontbreken, wordt gezocht naar oplossingen die gebaseerd zijn op hergebruik van nutriënten, energie en water. Op de Hogeschool Windesheim in Zwolle kunnen studenten via een minor programma meedenken over deze duurzame aanpak.

Buthelezi beziet de betrokkenheid van studenten aan beide kanten met tevredenheid. “Juist bij studenten, de toekomstige leiders, moeten we betrokkenheid bij water creëren. Zodat ze de kwetsbaarheid van het natuurlijk systeem beseffen. Het wordt echt een nachtmerrie als we nu niets doen. Steeds grote schaarste, gevechten om water. Je moet er niet aan denken.”

Zo’n 1500 kilometer noordelijker, in de CMA Inkomati, is de watersituatie een stuk nijpender dan in de Kaapprovincie. De suikerrietverwerkende industrie is er een van de grootverbruikers van water, naast de mijnbouw. Ruim 80 procent van de landbouwproductie in het gebied ten noorden van de hoofdstad Nelspruit tot aan de grens met Mozambique betreft suikerriet, dat wordt verwerkt door de Transvaal Sugar Board (TSB). Het enorme bedrijf beheerde voorheen grote stukken land waarop suikerriet werd verbouwd. Veel van dat land

wordt nu geclaimd door de oorspronkelijke eigenaren, die ten tijde van de apartheid het veld moesten ruimen. In de praktijk maakt het niet veel uit, want de meeste nieuwe boeren verbouwen ook weer suikerriet.

“De kleine boeren hebben weinig landbouwkennis”, zegt de 63-jarige Cornelius, die voorzitter is van de Inkomati River Irrigation Board. “Zij durven daarom geen andere producten te verbouwen dan suikerriet. TSB garandeert de afname.” Ook Cornelius verbouwt suikerriet, op een kleine zeven hectare. Terwijl we over de kurkdroge grond van zijn akker lopen, wijst hij op de slechte staat van de aanplant. “Het riet zou in deze fase zeker een halve meter hoger moeten staan. Binnenkort moet ik oogsten en de opbrengst zal flink tegenvallen. De fabriek betaalt per kilo. Ik houd er geen cent aan over.”

Vanwege de droogte krijgen de boeren per dag vaak slechts vier uur lang water. Dat gaat direct ten koste van het gewas. Veel water gaat ook verloren door verdamping, vanwege inefficiënte sproeitechnieken. Lekkende irrigatieleidingen zorgen ervoor dat veel boeren uiteindelijk stukken minder water krijgen dan hen is toebedeeld. De kleine boeren zijn sterk in het nadeel ten opzichte van hun grote broers, die op eigen terrein reservoirs hebben aangelegd en zo veel minder aangewezen zijn op de waterdistributie.

Joseph Mabunda, manager bij de CMA Inkomati, ondersteunt de kleine boeren. “We geven advies, verzorgen training, suggereren de verbouw van andere producten, helpen met systemen voor regenwateropvang. We controleren of ze de hoeveelheid water krijgen waar ze recht op hebben. Als CMA moeten wij ervoor zorgen dat alle watergebruikers aan bod komen. Maar de armste groepen, de gemarginaliseerde groepen, verdienen extra steun. Daar staan we voor.” ■

www.wetterskipfryslan.nl
www.wgs.nl

750 Jaar ervaring

Waterschappen begeven zich op het internationale toneel. Doel: een flinke bijdrage leveren aan het halen van de millenniumdoelen. Volgens dijkgraaf Gerard Doornbos zijn waterschappen tot veel in staat. "Wij hebben 750 jaar ervaring met het beheer en inrichten van watersystemen. Goed dat de luiken open gaan."

✦ TEKST HAN VAN DE WIEL

Rijp en groen, oud en nieuw, tastbaar en abstract: Nederlandse waterschappen zijn betrokken bij enige tientallen projecten in ontwikkelingslanden en Oost-Europa. Vanzelfsprekend is dat niet, want waterschappen zijn van oudsher in zichzelf gekeerde organisaties. "Waterschappen zijn een functionele overheid, met wettelijk omschreven taken. Daar staat internationale samenwerking niet bij", zegt Gerard Doornbos, sinds vier jaar dijkgraaf van het hoogheemraadschap van Rijnland. Sinds januari 2009 zit hij in het bestuur van de Unie van Waterschappen, verantwoordelijk voor internationale zaken. Volgens Doornbos zijn de waterschappen bezig met een zoektocht naar hun identiteit. "Na de oorlog waren

er 2600 waterschappen. Dat waren polders van soms maar twintig boeren die zich richtten op het beheer van hun gebiedje. Nu zijn er 26 vrije organisaties. Maar de zoektocht naar wie wij zijn, wat we precies moeten doen en hoe we dat moeten doen, is nog niet uitgekristalliseerd. Vroeger was water iets van *luctor et emergo*. Water moest je buiten de deur houden. Tegenwoordig leven we met water. We willen varen, de kinderen willen zwemmen, water is natuur, water is mooi. De waterschappen zitten ineens midden in een maatschappelijke discussie waarin ze afwegingen moeten maken. Daarom is het goed, zowel voor hun eigen ontwikkeling als voor de versterking van hun personeelsbeleid, dat de luiken opengaan."

Ook naar ontwikkelingslanden?

"Ik vind dat je recht in de leer moet zijn, omdat waterschappen uitsluitend worden gefinancierd door belastingen van burgers en bedrijven in het eigen gebied. Bovendien zijn we een functionele overheid. Dat betekent dat in de wet omschreven is wat onze taken zijn. Met de combinatie van die twee moet je niet lichtzinnig omspringen. Een waterschap dat aan ontwikkelingssamenwerking gaat doen, moet zich dan ook afvragen hoe het zich dat voorstelt, want daar is geen geld voor. "Maar internationale samenwerking kan ook voor het waterschap zelf een waardevolle functie hebben. Er is veel te leren en te winnen met kennisuitwisseling en een bredere visie op

waterbeheer. En we staan niet met de rug naar de samenleving, we voelen een brede maatschappelijke verantwoordelijkheid. Maar ik ben wel terughoudend. Nederland besteedt 0,8 procent van zijn bruto nationaal product aan ontwikkelingssamenwerking. Met dat geld moet primair de kennis, de ervaring en de meerwaarde van de waterschappen worden ingehuurd in plaats van andersom. Dat moet het uitgangspunt zijn."

Drinkwaterbedrijven mogen 1 procent van hun omzet aan ontwikkelingssamenwerking besteden. "Sommigen zeggen dat de Unie van Waterschappen onmiddellijk moet gaan lobbyen om dat ook te laten gelden voor de waterschappen.

Dijkgraaf Gerard Doornbos: "Internationale samenwerking kan ook voor het waterschap zelf een waardevolle functie hebben. Er is veel te leren en te winnen met kennisuitwisseling en een bredere visie op waterbeheer."

Millenniumdoelen en de Unie

Vijftig miljoen mensen in ontwikkelingslanden toegang geven tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen (streefdatum ultimo 2015). Dit doel heeft het kabinet vastgelegd in het Schoklandakkoord van 2007 met lagere overheden, instellingen en bedrijven. Een van de ondertekenaars: de Unie van Waterschappen. Het akkoord is een uitwerking van de afspraken die 189 lidstaten van de VN in 2000 hebben gemaakt en die bekend staan als de millenniumdoelen. Wereldwijd hebben 1,2 miljard mensen in ontwikkelingslanden geen toegang tot veilig drinkwater en 2,6 miljard mensen hebben geen toegang tot goede sanitaire voorzieningen. Deze aantallen moeten in 2015 zijn gehalveerd ten opzichte van 1990, zo hebben de wereldleiders plechtig beloofd.

Je moet namelijk ook kijken naar de beeldvorming in de publieke opinie. Die zou heel slecht tot zijn recht komen als je alleen op het abstractieniveau van de overheid zou zitten."

Zou Nederland zich bij ontwikkelingssamenwerking uitsluitend moeten richten op water, omdat we daar goed in zijn?

"Dat klinkt logisch maar de andere kant van de medaille is dat je meteen tegen allerlei dingen aanloopt die ook moeten gebeuren. In Roemenië zit Rijnland in een project om Zwarte Zee-stranden weer aantrekkelijk te maken voor recreatie. Dan kom je al gauw tot de ontdekking dat je je moet buigen over de waterkwaleiteit. De volgende stap is na te gaan waar dat water vandaan komt. Dan heb je in een keer met het hele omliggende gebied te maken. Maar je kunt niet de hele wereld verbeteren. Daarom moeten we als waterschappen focussen op waar we goed in zijn." ■

www.rijnland.net
www.millenniumdoelen.nl

Kansen in de delta's

NEDERLAND

KENNIS

Kennis over het voorkomen van overstromingen, verbetering van de waterkwaliteit en organisatie van het waterbeheer: op watergebied heeft Nederland veel te bieden. Dat schept verplichtingen, stelt het kabinet in het Ontwerp Nationaal Waterplan: 'een verantwoordelijkheid om onze kennis en expertise mede ten dienste te stellen van de minder draagkrachtige waterlanden.' Nederland gaat actief en langdurig samenwerken met landen in laaggelegen delta's bij het beschermen tegen overstromingen (klimaatadaptatie) en zorgen voor voldoende en schoon water (millenniumdoelstellingen). De delta's van Jakarta, de Mekong, de Ganges/Brahmaputra, de Inkomati en de Nijl staan centraal. Deze samenwerking biedt economische kansen voor de Nederlandse watersector. Er komt een internationaal marketingprogramma dat zich richt op de exportpositie van de Nederlandse watersector en het hooghouden van de wereldwijde reputatie van Nederland op het gebied van delta- en watertechnologie.

www.verkeerenwaterstaat.nl

EGYPTE

BOEREN ALS WATERBEHEERDERS

Het water uit de Nijl wordt extreem intensief gebruikt. Daarom luistert het beheer ervan nauw. Paul Bonn  van Wereld Water net, de stichting die de internationale activiteiten van het Amsterdamse Waternet bundelt, is samen met Bart Pastor van het Waterschap Aa en Maas bezig een project te formuleren op het gebied van waterkwaliteitsmanagement in Baheira en Fayoum, in het stroomgebied van de Nijl. Concreet gaat het om een betere waterkwaliteit, een grotere efficiency van de waterzuiveringsinstallaties en een beter personeelsmanagement.

Drinkwaterbedrijven in Egypte gebruiken oppervlaktewater uit de irrigatiekanalen. Dat is vaak ernstig vervuild door onoortkundig handelen van boeren en bedrijven. Het komt bijvoorbeeld regelmatig voor dat boeren, op korte afstand van een innamepunt, nutriëntrijk water uit het afvalwaterkanaal overhevelen naar het irrigatiekanaal en het vervolgens gebruiken om hun land te bevoeien. Daarmee zadelen ze drinkwaterbedrijven met zuiveringsproblemen op.

Bonn : "De boeren hebben momenteel geen legale status (stem) in het waterbeheer. Wij vinden het belangrijk dat ze als belanghebbenden daarbij betrokken worden. We denken dat zo de kwaliteit van het oppervlaktewater in de irrigatiekanalen kan verbeteren en de drinkwaterbedrijven minder last krijgen van vervuiling." Wat ook op het verlanglijstje staat, is afstemming van het tijdstip van de 'winterstop', waarbij het water in de irrigatiekanalen wordt verlaagd voor onderhoudswerk aan de waterwerken. Zodra de temperatuur stijgt, ontstaat een explosie van algengroei, dankzij de overvloedige aanwezigheid van nutriënten in het water. Ook dat leidt tot grote problemen bij de drinkwaterbedrijven. Bonn : "Wij willen graag met de ministeries in gesprek om

voor- en nadelen in kaart te brengen met alle partijen om dit anders en gecoördineerd aan te gaan pakken." Wij adviseren een decentrale aanpak, zegt Pastor. "In Egypte wordt alles in Caïro besloten, terwijl het land twintig keer groter is dan Nederland! Dat is vragen om moeilijkheden. In het kader van de millenniumdoelstellingen zou het land veel kleine zuiveringsinstallaties moeten bouwen om de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren. Dan is het verstandiger standaardbudgetten beschikbaar te stellen, en de uitvoering van het werk aan mensen in de regio over te laten." Onwillekeurig zie je de Nederlandse waterschappen voor je.

www.waternet.nl

www.wereldwaternet.nl

INDONESIË

EEN POLDER VOOR SEMARANG

Dagelijks overstroomt een groot deel van de stad Semarang (Indonesië). De belangrijkste oorzaak is verontrustend: door grondwateronttrekking - voor drinkwater - zakt de bodem ieder jaar vijf centimeter, een probleem waarmee meer Aziatische steden kampen. Daarnaast functioneert het afwateringssysteem slecht: de rivieren raken verstopt doordat bewoners er hun afval in dumpen. De situatie is precair, een deel van de stad is al onbewoonbaar. Vooral Banger, een gebied aan weerszijden van de Banger-rivier van bijna zeshonderd hectare en honderdduizend inwoners, heeft het zwaar te verduren. De bewoners proberen hun huizen zo goed en zo kwaad als het kan te beschermen tegen het water. Ze metselen muurtjes, verhogen de vloeren, maar er

is geen houden aan. De woningen zakken weg, het water komt steeds hoger. In 2005 sloten Nederland en Indonesië een overeenkomst over de inpoldering van het Banger-gebied. In 2007 raakte het hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (HHSK) betrokken bij het project. Johan Helmer van HHSK: "We wilden assisteren bij de oprichting van een waterschap, dat in de toekomst de dijken en de gemalen gaat beheren. Daarbij maakten we de klassieke fout om te denken daar even een waterschapje neer te zetten zonder rekening te houden met de Indonesische cultuur." Het bleek een jaar te duren om een vertrouwensrelatie op te bouwen. Extra vaart kreeg het project door de medewerking van een Nederlander met Indonesische roots, die

bovendien een achtergrond in de politiek heeft, wat aanzien geeft in Indonesië. "Hij is ons geheime wapen", zegt Helmer met een serieuze ondertoon. "Eind 2008 was de prop erdoor. De bewoners zijn enthousiast geworden en er gebeurde ineens van alles, zoals opruimacties in de wijk, waar ook de burgemeester zijn medewerking aan geeft. We zijn nu ver, maar niet verder dan we dachten te zijn toen we in 2007 begonnen." De polder is geen oplossing voor het wegzakken van de stad. Helmer: "Maar als de polder er ligt, wordt dit deel van de stad weer interessant om in te investeren. Dan komt er weer economische activiteit en kun je overwegen het drinkwater van buiten in te gaan voeren."

www.hhsk.nl

14

P+ WATERSPECIAL SEPTEMBER + OKTOBER 2009

Te droog

In 2007 heerste grote droogte in Bacani, een dorp driehonderd kilometer boven de hoofdstad Boekarest.

De waterproblemen op het Roemeense platteland zijn groot. Droogte, overstromingen, slecht drinkwater, onacceptabele sanitaire voorzieningen. Het is verleidelijk om direct de handen uit de mouwen te steken. Maar Nederlandse partners, waaronder de waterschappen, willen eerst integrale plannen. Om te voorkomen dat een oplossing elders een probleem veroorzaakt. “Met een masterplan kunnen we nagaan of we op koers liggen”, zegt Petre Brailescu, technisch directeur van het gemeentelijke drinkwaterbedrijf Termsal in het Roemeense Tecuci.

+ TEKST HAN VAN DE WIEL + FOTOGRAFIE DANIEL MIHAILESCU

15

P+ WATERSPECIAL SEPTEMBER + OKTOBER 2009

Te nat

In 2008 overstromde de rivier de Sirit tweehonderd kilometer aan wegen en zeventig Roemeense dorpen.

Een rechte weg langs wuivende graanvelden. Een opgetogen delegatie uit Overijssel is eind juni per bus op weg naar de plattelandsgemeente Botoroaga, in de Roemeense provincie Teleorman. Daar vindt de feestelijke opening plaats van een dam die het dorp moet behoeden voor nieuwe overstromingen. Gedeputeerde Piet Jansen en hoge bestuurders van de vijf Overijsselse waterschappen hebben zich ondanks de hitte representatief gekleed. Terwijl de temperatuur in de bus oploopt, begint de lucht flink te betrekken. “Stel dat het gaat regenen”, oppert iemand. “Dan heffen we samen *I’m singing in the rain* aan”, grapt Jansen gevat.

Zuid-Roemenië kampt met droogte. Behalve op 4 juli 2005, toen de regen met bakken uit de hemel kwam. De oude dam bij Botoroaga, die het water van de Cilnisteia-rivier moet beteugelen, bezweek over een lengte van dertig meter onder de watermassa. De vloedgolf die volgde, beschadigde enige tientallen huizen, verwoestte duizenden hectare landbouwgrond en vervuilde meer dan veertig waterputten. De totale schade in Botoroaga alleen al bedroeg 1,3 miljoen euro. De overstroming vond precies een week na een bezoek van een Overijsselse delegatie aan het gebied plaats. De provincie Overijssel en de waterschappen

kwamen direct in actie en richtten een overstromingsfonds op. Een subsidie van Partners voor Water, aangevuld met een bijdrage van de provincie, leverde voldoende geld op om risicokaarten te laten maken, de bevolking te wijzen op de gevaren van het leven langs de rivier en de dam te herstellen. Partners voor Water stelde als voorwaarde dat bij het herstel innovatieve technologie van het Nederlandse bedrijfsleven zou worden toegepast. In dit geval is dat het zogeheten geotextiel van Ten Cate Nicolon, dat in combinatie met een aardebedekking en begroeiing van gras “zo sterk als beton wordt”, zegt Alex Hooijer van

Royal Haskoning, die de projectleiding voor zijn rekening nam.

De bus slaat een zandpad in en hobbelt voorzichtig verder. Nog vrij onverwacht duikt de bewuste dam op. Het nieuwe stuk ligt bij wijze van overloop tweeënhalve meter lager, zodat bij hoogwater de afvoer gecontroleerd plaatsvindt. Veel mensen zijn op de opening afgekomen. Op de dam staat het ontvangstcomité klaar, verderop houden kinderen een lint gespannen in de kleuren van de Roemeense vlag. Daar gaat straks de schaar in. Een dansgroep in klederdracht wacht gedisciplineerd op zijn beurt. De Cilniste-rivier laat zich van haar vriendelijke kant zien: een lui stroompje water. Het reservoir voor de dam oogt ook niet gevaarlijk. “Dat is het probleem met water”, zegt een waterschapsman. “Je ziet het gevaar pas als het te laat is.”

Het contact tussen Overijssel en Teleorman dateert van 2004. Er wordt samengewerkt op het gebied van hoogwaterisrisico's, drinkwatervoorziening en afvalwater. Op het Roemeense platteland komt het drinkwater uit zelf geslagen ondiepe waterputten. Dat zou geen punt zijn, ware het niet dat w'e's en riolering ontbreken. Afvalwater wordt in de grond geloosd. Het grondwater is daardoor besmet met hoge concentraties nitraat, E-coli bacteriën en pesticiden, die een gevaar betekenen voor de volksgezondheid. Het samenwerkingsverband kiest voor decentrale oplossingen. Met Nederlandse kennis en geld zijn diepere waterputten geslagen, die water onder een vette kleilaag aanboren. Er zijn enkele zuiveringsinstallaties aangelegd die het grondwater met behulp van membraan-technologie van Norit zuiveren. Bij scholen laat de netwerkorganisatie Women in Europe for a Common Future zogeheten Ecosan-toiletten bouwen, die urine en feces scheiden, opvangen en hergebruiken als meststoffen. Het zijn 'droge' toiletten: er is geen kostbaar drinkwater nodig om ze door te trekken of een riolering om het afvalwater af te voeren. “En ze stinken niet”, zegt Margriet Samwel van WECF. Directeur Gheorghe Velea, van SGA Teleor-

man, een organisatie vergelijkbaar met een Nederlands waterschap, is tevreden over de samenwerking met zijn buitenlandse partners. “De Nederlanders hebben geld, kennis en nieuwe technologie. En ze adviseren ons hoe wij onze waterorganisaties moeten aanpassen in lijn met de Europese kaderrichtlijn Water. Wat we ook geleerd hebben, is dat dijken niet aan beide kanten van een rivier even hoog hoeven zijn. Afhankelijk van de doelen van de bescherming kun je dijken hoger of lager maken zodat je land gecontroleerd kunt laten overstromen. Had ik dat vier jaar geleden maar geweten.”

Aan het einde van de middag staan alle gezichten een stuk bedrukt. In de provinciehoofdstad Alexandria hebben de Roemenen een lijst van nieuwe projecten gepresenteerd, maar de Nederlandse delegatie wil meer details en analyse: zijn de projecten klimaatbestendig? Leidt de oplossing van het ene probleem tot een nieuw probleem elders? Op een boodschappenlijstje zitten ze niet te wachten.

Volgens Jan Oggel, lid van het dagelijks bestuur van waterschap Groot Salland, moeten de Roemenen leren niet tégen het water te vechten maar mét het water te leven. Dijkgraaf Wim Wolthuis van Velt en Vecht beaamt dat. “De grote problemen in Teleorman zijn de droogte en de beheersing van het water na hevige regenval. De Roemenen moeten het water dus leren vasthouden en beheren.” Maar, voegt hij er aan toe, in Nederland weten we dat ook pas sinds de bijna-overstroming van 1995. “De Roemenen zien ons als de deskundige dijkenbouwers die het water buiten de deur weten te houden. Het kost ze moeite vooruit te kijken en een integraal plan te maken. Bovendien willen ze graag tastbare projecten, omdat ze die aan hun bevolking kunnen laten zien. Dat verschilt niet veel van de situatie in Nederland.”

Een paar dagen later in Tecuci, een stadje van veertigduizend inwoners ten noordoosten van Boekarest. Tecuci werd in september 2007 compleet verrast door extreme regenval (honderd milliliter per vierkante meter) en een

vloedgolf, doordat een dam in de bovenstroom van de Tecucel-rivier doorbrak. De bewoners hadden vijf uur om een veilig heenkomen te zoeken. Een overstroming van deze omvang had zich niet eerder voorgedaan en ontbrak daarom in het collectieve geheugen van de bewoners. “Vandaar dat het onderhoud aan de rivier niet onze aandacht had”, zegt Petre Brailescu, technisch directeur van het gemeentelijke drinkwaterbedrijf Termsal. “Kort voor de overstroming hadden we een risico-inschatting gemaakt, waarvan de conclusie heel geruststellend was. De overstroming was twintig keer erger dan wat volgens die analyse mogelijk was.”

De Tecucel stroomt dwars door de stad. Het is eigenlijk maar een onooglijk stroompje. Bijna letterlijk, omdat de rivier door dichte begroeiing grotendeels aan het zicht wordt onttrokken. Dat is precies het probleem, zegt directeur Torian Ciulei van Termsal: de begroeiing belemmert de afvoer van het water. Op andere plaatsen is de rivier wel zichtbaar. De bomen en struiken zijn verwijderd. “Zo moet het helemaal worden”, zegt Ciulei.

Uitgerekend in de wijk met de armste bewoners bereikte het water een hoogte van tweeënhalve meter. Het bleef dagen staan, aangezien een dijk van hoofdrijver de Barlad de doorgang verhinderde. In totaal werden 1500 huizen in Tecuci verwoest of zwaar beschadigd. Wonder boven wonder vielen er maar twee doden: oude mensen die niet konden geloven dat het water zo hoog zou komen. Her en der liggen bouwmaterialen onaangeroerd op straat. De regering stelde bouw materiaal beschikbaar, maar geen geld om huizen te laten herbouwen. Niet iedereen blijkt in staat zelf een huis te bouwen. Sommige mensen leven nog steeds in tijdelijke huizen. Met name de wegeninfrastructuur is sinds de overstroming aangepakt. Het asfalt in de stad was weggespoeld of verkeerde in een slechte staat doordat de grond onder was weggespoeld. De drinkwaterputten, die deels midden in het stadje liggen, zijn schoongemaakt. De riolering is nog steeds grotendeels verstopt met sediment. Hoofdbreken veroorzaken de rioolputten die her en der behoorlijk

FINANCIERING

Het NWB Fonds is in 2006 opgericht door de Nederlandse Waterschapsbank, in nauwe samenspraak met de waterschappen en in samenwerking met de Unie van Waterschappen. Het fonds beheert een vermogen van 25 miljoen euro. Met de renteopbrengsten van dit fonds worden afzonderlijke waterschappen in ontwikkelingslanden en zogeheten transitielanden gefinancierd. In bijna alle gevallen is sprake van cofinanciering.

Partners voor Water is een financieringsprogramma van vijf Nederlandse ministeries, uitgevoerd door Economische Voorlichtingsdienst (EVD) en het Netherlands Water Partnership. Het beoogt de krachten te bundelen om de internationale positie van de Nederlandse watersector (bedrijven, overheden, ngo's en kennisinstellingen) te versterken.

Nederlandse en Roemeense waterbestuurders openen feestelijk de dam, die nieuwe overstromingen moet voorkomen.

zijn verzakt en steeds verder wegzakken in grote kraters. Het gevolg is dat het rioolwater bij regenval over straat stroomt.

Toeval of niet, tijdens de overstromingen werkte de Roemeense Anca Pintilie uit een naburige gemeente in een uitwisselingsproject bij waterschap Hunze en Aa's. Door haar snelle actie kwam dit waterschap in contact met de gemeente Tecuci en stuurde deskundigen. Inmiddels is er geld beschikbaar van het NWB Fonds en van het waterschap. Er is een samenwerkingsverband opgetuigd waaraan ook Arcadis, het Waterbedrijf Groningen, de gemeente Groningen, Landindustrie en de Universiteit Twente deelnemen. De projectleiding is in handen van de Dienst Landelijk Gebied. De aanpak van de droogte, het overstromingsrisico, de drinkwaterproblematiek en sanitaire voorzieningen is vanaf het begin integraal. Ciulei en Brailescu kunnen kort zijn over de problemen waarvoor ze zich zien geplaatst: gebrek aan geld, kennis van de jongste technologie en kennis om integrale oplossingen in te voeren. “Wij gebruiken nog oplossingen uit de tijd dat de mens het vuur ontdekte”, schamper Brailescu. Ciulei geeft een veelbetekend voorbeeld: “Bij ons is het verlies van drinkwa-

ter in het distributienet 45 procent. Volgens de directeur van het Waterbedrijf Groningen is dat bij hem maar 2 procent!” Lachend: “Eigenlijk kan ik dat nog niet geloven.” Maar de grootste uitdaging is het opstellen van een integraal masterplan. Ciulei. “Het is voor ons een nieuwe manier van denken: het plan behandelt overstromingsrisico's, preventie, het raadplegen van alle belanghebbenden, drinkwater en de behandeling van afvalwater in één keer.” Het plan, dat het komende jaar wordt opgesteld met geld van onder andere het NWB Fonds, zal de basis vormen voor alle projecten. Brailescu: “Het masterplan is nodig om na te kunnen gaan of we op koers liggen. We willen voorkomen dat we het ene probleem oplossen en het andere creëren.” Voor de uitvoering van het plan is een reorganisatie nodig met een andere verdeling van de bevoegdheden. Ciulei: “Daar zijn we druk mee bezig.” Burgemeester Eduard Finkelstain van Tecuci zit achter een groot bureau, waarop de Bijbel een prominente plaats heeft. Op een bijzettafeltje staat een batterij telefoons. Finkelstain is bezig aan zijn tweede gekozen termijn. Op de computer laat hij foto's zien van de overstromingen. Indrukwekkend is een luchtfoto van Tecuci dat is omringd door een onafzienbare

watermassa. “Na drie dagen was het meeste water weg, na vier dagen was de energievoorziening hersteld, na vier weken was de stad schoon, en na een tot twee jaar waren er nieuwe woningen.” De burgemeester verwacht veel van de samenwerking met de Nederlandse partners. “We begrijpen hier alleen onderdelen van het probleem, niet het hele probleem. We zien wel de bomen, maar niet het bos. Vandaar dat een algehele analyse nodig is.” Het geld voor de projecten uit het masterplan moet van de Europese Unie komen. Finkelstain: “Verhoging van de belasting op water, waarvoor wij als stad verantwoordelijk zijn, zou slechts een deeloplossing zijn, omdat er zoveel geld nodig is: 23 miljoen euro in vier jaar.” Belastingverhoging zou ook niet worden geaccepteerd door de bevolking. En belasting naar draagkracht is voorlopig geen optie, meent Torian Ciulei. “Dat zouden de mensen op dit moment verwerpen als ‘communistisch’”, zegt hij met een droevige glimlach. ■

www.partnersvoorwater.nl
www.wecf.eu
www.wgs.nl
www.veltenvecht.nl
www.hunzeenaas.nl

Managen van rivieren

Overall in de wereld zijn mensen voor hun waterbehoeften afhankelijk van rivieren. De toenemende druk op het rivierwater zorgt voor veel problemen. Een geïsoleerde aanpak heeft weinig zin, stroomgebiedbeheer is geboden. Nederlandse waterschappen ondersteunen lokale organisaties bij het ontwikkelen van zo'n geïntegreerde benadering.

NICARAGUA

MET DE STAKEHOLDERS OM DE TAFEL

In Nicaragua zijn meerdere Nederlandse waterschappen actief. Rijn en IJssel haakte aan bij de al achttien jaar oude stedenband tussen Doetinchem en La Libertad. Het waterschap gaat adviseren bij een duurzaam beheer van de Río San Miguel, de belangrijkste drinkwaterbron voor de inwoners van de stad. Waterschap De Dommel en het Hoogheemraadschap de Stichtse Rijnlanden ondersteunen al enige tijd verbetering van het waterbeheer in en rondom de stad Matagalpa. De Nederlandse waterschappen werken ook onderling nauw samen. Leren van elkaars ervaringen is het motto. Tim van Hattum, beleidsmedewerker planvorming bij Rijn en IJssel: "Van De Dommel hebben we geleerd dat je een project beter gefaseerd kunt opzetten dan het in één keer te formuleren. Gaandeweg kun je er bijvoorbeeld achter komen dat je de kosten te laag hebt ingeschat, doordat je bij aanvang nog niet precies wist wat je gaat doen. Dat kun je dan in een tweede fase corrigeren." Het meest opvallend bij een eerste bezoek aan de regio vond Van Hattum "het totale gebrek aan bronbescherming". Niemand lijkt zich verantwoordelijk te voelen voor de kwaliteit van het rivierwater, met sterke verontreiniging als gevolg. Duurzaam stroomgebiedbeheer is nu het sleutelwoord. Geen van de betrokken partijen heeft daar echter ervaring mee, en dus is er behoefte aan ondersteuning bij het opstellen van een stroomgebiedplan en het uitvoeren daarvan. Van Hattum: "Daar komen wij in beeld. In de eerste fase gaan we de problemen inventariseren, en dat moet in een volgende fase resulteren in het nemen van de nodige maatregelen." Omdat de drinkwatervoorziening voor de lokale bevolking het belangrijkste item is, heeft Rijn en IJssel waterbedrijf Vitens erbij gehaald om op dat terrein projecten te ontwikkelen. Ook rondom Matagalpa, in het bergachtige

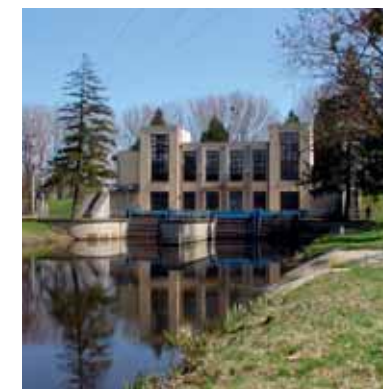
noorden van Nicaragua, is vervuiling van het oppervlaktewater een groot probleem. De ruim 120.000 inwoners van de stad zijn voor 40 procent van hun drinkwatervoorziening afhankelijk van de Río Molino Norte. De andere rivier in de buurt, de Río San Francisco, is te zwaar verontreinigd voor drinkwatervoorziening en staat bovendien delen van het jaar vrijwel droog. De rest van het benodigde water wordt daarom benedenstrooms opgepompt, en over een afstand van 23 km met een hoogteverschil van 300 m naar de stad geleid. Een kostbare zaak, met als gevolg dat de inwoners van de stad hoge tarieven voor hun drinkwater betalen. Binnen tien jaar zijn de ondergrondse bronnen bovendien uitgeput. Tijd voor actie dus. Louis Bijlmakers van De Dommel: "In 2006 is een tweedaagse bijeenkomst georganiseerd met alle stakeholders. Daarbij zijn de problemen in het stroomgebied in kaart gebracht en prioriteiten voor een aanpak gesteld. Vervolgens is met lokale deskundigen gezocht naar mogelijkheden om vanuit Nederland op een efficiënte wijze bij te dragen aan die aanpak, en dat heeft geleid tot een driejarig samenwerkingsprogramma." Het programma voorziet in de aanleg van drinkwater- en sanitaire voorzieningen in enkele bovenstrooms gelegen dorpen, en het realiseren van waterzuiveringsinstallaties bij enkele grote koffieplantages (de grootste vervuilers). Daarnaast krijgt de gemeente Matagalpa steun bij het ontwikkelen van een plan voor een lange-termijnaanpak. Bijlmakers: "Het programma moet stimulerend werken en een beroep doen op de eigen verantwoordelijk in inwoners en producenten. We willen helpen de kwaliteit van het rivierwater zodanig te verbeteren dat het in de toekomst een duurzame waterbron is voor de groeiende bevolking." www.wrij.nl

SLOWAKIJE

POMPGEMALEN UIT DE JAREN DERTIG

"In Slowakije tref je nog restanten van het communisme aan. Autoriteiten hebben schotten om zich heen opgetrokken en zijn geneigd te zeggen: zo gaan we het doen. Zonder daar andere partijen bij te raadplegen. Dat gebeurt ook op watergebied."

Jan Brinkman van het Twentse waterschap Regge en Dinkel weet waar hij het over heeft, want hij komt beroepshalve al meer dan tien jaar in het voormalige Oostblok. Met Slowakije onderhoudt zijn waterschap ook al een langdurige relatie, vooral toegespitst op het laaglandgebied bij Kosice. Kennisuitwisseling stond daarbij altijd centraal. Sinds vorig jaar is een aantal concrete activiteiten opgezet rondom de benedenloop van de Ondava. In toenemende mate is die rivier niet meer in staat het overtollige regenwater van de oevergebieden af te voeren, met steeds vaker overstromingen tot gevolg. Regge en Dinkel adviseert op verzoek van het regionale waterschap bij het opstellen van een managementplan voor de rivier. Brinkman: "Wij hebben in onze eigen praktijk in de loop der jaren geleerd alle partijen bij het opstellen van zo'n plan te betrekken, maar dat is daar nog geheel nieuw. In mei ben ik er geweest en hebben we een week lang gepraat met boeren, gemeentes in het gebied, ondernemers, enzovoorts. Die waren enthousiast dat ze in zo'n vroeg stadium gehoord werden." Dan is er ook de Europese richtlijn, die alle lidstaten verplicht de risico's van overstromingen op hun grondgebied in kaart te brengen en adequate maatregelen te nemen. Grensoverschrijdende samenwerking is daarbij geboden. Brinkman: "Nog zoiets waartoe men in eerste instantie weinig aandrang voelde. Maar de waterproblemen in het hele Donau-gebied

hangen met elkaar samen, dus ze moeten wel samenwerken." Het managementplan, waarin met al die verschillende belangen rekening wordt gehouden, moet uiteindelijk leiden tot een subsidieaanvraag bij de Europese Unie. Brinkman: "Dat gaat vooral over de hardware, de installaties. Ze werken daar nog met pompgemalen die stammen uit de jaren dertig, veertig van de vorige eeuw. Die zijn helemaal op." De adviserende en coachende activiteiten van Regge en Dinkel worden gefinancierd uit het NWB Fonds en uit eigen bijdragen van de betrokken waterschappen. Is er van de kant van Regge en Dinkel alleen maar sprake van idealisme, de wens anderen te laten profiteren van de vergaarde kennis? "Wij zien de internationale samenwerking zeker als een onderdeel van ons maatschappelijk verantwoord ondernemen", zegt algemeen projectleider Matthijs Overbeek, "maar we willen er zelf ook wijzer van worden. Dat doen we vooral met het oog op de Regge. We zijn druk bezig die rivier weer een natuurlijker loop te geven, en daarbij kunnen we veel leren van de situatie in Slowakije. Je hebt daar nog tamelijk onaangename rivieren en beken. Door die te bestuderen snappen we beter welke kant het met de Regge op moet." www.wrd.nl

MOZAMBIQUE

'DE ZAMBEZI MOET SCHONER'

Aan het Friese Zambezi-project is de laatste maanden nog flink gesleuteld. Was het oorspronkelijk de bedoeling een drinkwater- en sanitatieproject op te zetten in Mozambique, uit contacten met het ministerie begrepen de initiatiefnemers dat grensoverschrijdende activiteiten de voorkeur hadden. Dus werd het projectvoorstel uitgebreid met Zambia en Malawi, landen waar de Zambezi-rivier ook doorheen stroomt. Wat vervolgens in Den Haag toch niet zo'n goed idee werd gevonden. Nu zijn er afspraken gemaakt voor een eerste fase van twee jaar, voorlopig alleen gericht op vier steden in het zuiden van Mozambique. De intentie is om daarna in een tweede fase de aanpak uit te breiden naar de overige vijf steden in het Mozambikaanse stroomgebied van de Zambezi. "Prima geregeld", vindt projectsecretaris Jos Schouwenars van het Wetterskip. "Bescheiden beginnen is alleen maar verstandig." De buurlanden Zambia en Malawi zijn nog niet geheel uit beeld verdwenen. Met de lokale rivierbeheerders wordt contact gehouden op het niveau van kennisuitwisseling. Maar het Wetterskip wil vooral bijdragen aan betere sanitaire voorzieningen in Mozambique, aansluitend bij de activiteiten van drinkwaterbedrijf Vitens. Schouwenars: "Honderdduizenden Mozambikanen zijn aangewezen op het water van rivieren als de Zambezi. Plaatselijk is er flinke vervuiling van het water, die voor een belangrijk deel veroorzaakt wordt door menselijke en dierlijke uitwerpselen. Dat leidt tot allerlei ziektes. Wij gaan de ARA Zambezi, een soort waterschap, en de betrokken gemeentes daar assisteren bij het aanleggen van voorzieningen als toiletten bij scholen en openbare plaatsen en het organiseren van een goede stort van de verzamelde ontlasting. Daarbij willen we ook ngo's betrekken. Zoals Waste, dat veel ervaring op dat terrein heeft. En een tweede doel is om de regelmatig terugkerende wateroverlast in de steden te helpen bestrijden. Ook dat kan door vuilophoping een bron van infecties zijn." De financiering is, geheel volgens het 'Schokland-model', een gedeelde verantwoordelijkheid. Uitgangspunt is een bijdrage van een euro per Fries per jaar. Met zo'n 600 duizend inwoners levert dat in vier jaar tijd 2,4 miljoen euro op. Die hoeven dat niet zelf in een collectebus te stoppen, het geld wordt op tafel gelegd door de vier betrokken partijen. Dat zijn naast het Wetterskip en drinkwaterbedrijf Vitens ook een groot aantal Friese gemeentes en de provincie. De 'gewone' Friezen worden via allerlei publieksacties bij het project betrokken. Het door Friesland opgebrachte bedrag wordt vervolgens door het ministerie verdubbeld. Alle betrokkenen gaan ervan uit dat het Friese Zambezi-project op 1 januari van start gaat. www.wetterskipfryslan.nl